

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ausführliche Schwedische Grammatik

Dieterich, Udo Waldemar

Stockholm [u.a.], 1840

Ur: Svea Rikes Häfder, af E. G. Geijer.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62596)

ätheriskt skimmer. Hvilken, med sinne och omdöme begåfvad, hörde honom sjunga och såg honom med mimisk handling belidsaga Bellmans vidunderligt sköna qväden, utan att inse genom ett omedelbart känslöbevis, att diktens hela burleska, humoristiska och ironiska element kan endast genom mildhet förvandlas till form, endast genom menlöshet till poesi? Ja, mera poetiskt har visserligen ingen, och tilläfventyrs ej Bellman sjelf, i sång och spel gjort åskådlig den natur, som lefver och rör sig i hans dikter. Det är bekant, att denna natur är en sinnligt frisk och kraftfull, men moraliskt fallen och i sitt syndafall sig sjelf begabbande, ja straffande; inom hvilken likväl bor en högre genius, som icke sällan låter karrikatur-masken falla och oväntadt blickar emot oss med ögon, flammande af det förlorade paradisetts minne, ja stundom af aningen om dess återkomst. Huru underbart framljudade ej i Kernells sång dessa hemlighetsfulla toner, huru märkbart framblixtrade ej i hans spel dessa ögonkast från högre rymder, utan att pregeln af den skalkaktiga, ofta vilda, ja förfärliga glädtighet, som stämplar den Bellmanska sånggudinnans lynne, derigenom i det ringaste stördes! Äfven det förderfvade, äfven det i sanning onda, som hos henne stundom vill urskulda sig med vidden af den ästetiska frihetens gränсор, förlorade i Kernells framställningssätt sin skadeförmåga; dess råhet tycktes vara i en trogen härmning bibchällen, dess giftighet alldeles icke öfverskyld, och likväl var både den förra adlad och den sednare tillintetgjord. Sådan var verkningen af denna ynglings snöhvita sedlighet, den mottog ej allenast sjelf ingen fläck, utan renade ock från fläckar allt hvad den vidrörde.

Ur: Svea Rikes Häfder, af E. G. Geijer.

Det är, för att förstå ett folk, väl värddt att äfven betrakta den natur, hvori det lefver. Det är så mycket nödvändigare, ju mer denna natur äger någonting utmärkt, outplånligt af men-

niskohand, och derigenom yttrar en så mycket mäktigare inflytelse, med hvilken människan har att kämpa eller hvilken hon måste underkasta sig. I de måttliga luftstreck äger naturen inom sig den största mångfaldighet, och går genom sin bildsamhet mest människans konst och flit till mötes.

I polar- och equatorial-länder återtar den deremot sitt eget välde, och herrskar med en sträng, ofta förskräckelig spira, under hvilken människan måste böja sig; hvarjemte allt här tillika får en mäktigare enformighet. Den heta sandöknen är ej mer beboelig än den eviga snön; och om äfven en lågande sol framkallar ett öfvermått af det fysiska lifvet, så är detta i de varmaste länder ej sällan lika hinderligt för menskliga odlingens framsteg, som naturens förskräckliga fattigdom och vildhet i de kallaste. Den Skandinaviska Halfön är redan till en del ett Polarland; ehuru tillika det mildaste och bäst begåfvade på jorden under en så nordlig bredd. Om härutinnan naturen varit oss bevågen, så påminner han oss likväl, att vi äro grannar till de nejder, der han ensam herrskar och föraktar all mensklig konst och allt främmande herravälde.

Det egna i ett lands beskaffenhet och utseende undflyr lätt den inföddes uppmärksamhet, ehuru mycket det verkar på honom, utan att han vet deraf. Förtroliga med vår natur äro vi det äfven med dess stränghet, hvilken för Söderlänningen, van att vara naturens skötebarn, förefaller än afskräckande, än majestätisk, men likväl alltid öfvar ett hemligt välde öfver sinnet. Det är äfven derföre en Italienares omdöme jag väljer att anföra, så mycket mer som det härrör från det nyare Italiens berömdaste skald, en man lika utmärkt genom sin stränga egenomliga karakter, som sitt snille. Vittorio Alfieri besökte under sina oupphörliga ungdomsresor äfven norden 1770. "Sverige — säger han i de efterlemnade anteckningarne om sin lefnad — behagade mig, liksom dess inbyggare af alla klasser, ganska mycket, endera emedan jag finner mera behag i ytterligheter, eller eljest af en orsak, för hvilken jag ej kan göra mig räkning; men

men

men visst är, att, om jag ville välja mig en boningsplats i nord-
den, jag skulle föredraga detta yttersta land framför alla andra
mig bekanta.

Den vilda majestätiska naturen af dessa oändliga skogar,
sjöar och branter hänryckte mig, och, ehuru jag ännu ej läst
Ossian, föddes likväl i mig många af hans bilder, sådane jag
återfann dem, då jag flere år derefter lärde känna honom."

— Och på ett annat ställe: "Sverige är i sin rå vildhet ett
af de Europeiska länder, som mest behagat mig och hos mig
väckt de mesta fantastiska, melankoliska och tillika höga idéer:
en viss onämbar tystnad herrskar i denna atmosfär, i hvilken
man tror sig liksom vara utom jordkretsen."

Det är en Söderlänning, som talar. Men nordens klara,
ofta norrskenslysta vinternatt, då stjernorna här tyckas ha för-
dubblat sitt antal och sin glans, medan det hvita snödoket rundt
oukring insveper allt uti enformighet, kan för oss sjelfva åter-
kalla något af detta intryck. — Nöjet af slädfarten genom de
dunkla skogarne, öfver de islagda sjöarna, hänryckte Alfieri;
men ännu mer den otroliga snällhet, hvarmed i slutet af April
all is smälte, den djupa snön försvann, den friska grönskan
framsköt. —" Ett i sanning sällsamt skådespel — utropar han —
som skulle uppfordrat mig att dikta, om jag då ännu förstått det."

Mot vintrens stränghet gör också årets blomningstid så myc-
ket större afbrott, och helsas derföre här med en vida lifligare
känsla, än i de länder, för hvilkas inbyggare denna hastiga öf-
vergång ej finnes; liksom den moderliga kärlekens varma blick
mer beveker det barn, öfver hvilket den ej alltid sväfvar. Vå-
ren, som rör alla varelses, synes i nordens mer än annorstädes
liksom röra naturens eget hjerta, och ger, särdeles i bergstrak-
ter, der öfvergången är hastigare, ett skådespel, som äfven må-
ste genomtränga det dunklaste, mest nedtyngda bröst med en
stråle af tillvarelsens ljufva lycka. Den för solens värma smäl-
tande snön, som i otaliga bäckar störtar från bergen ned öfver
dalarne svällande grönska; de ur isens fångsel lossade mäktiga

vattnen, som med ökad fart framskynda på sina banor, de nästan med ens löfvade träden, ur hvilka de åter norden helsande sångfåglarne, liksom druckne af förtjusning, fylla den spänstiga, sköna vårluften med sitt qvitter; den i ett haf af ljus simmande himmelen, som snart ej mer vet af någon natt; den fröjd, som bemäktigar sig allt lefvande, — allt sammanstämmer i den nordiska våren, att ingifva en öfversvämmande känsla af ett på en gång ur långvarig dvala åter vaknande lif. Om denna första öfvergång gör ett starkare intryck, så har den stilla blommande förkofring, som omedelbart följer derpå, ett eget mer rörande behag, genom dess afbrott mot den eljest så ofta ofruktbara storheten i den nordiska naturen, och genom den skugga af snar förgänglighet, som lägger sig öfver vårens egen skönhet. All naturens skönhet har i norden ett visst spädt tycke. Det gäller om den utsprickande rosens skära färger, intill den rodnad, som blommar på den nordiska flickans kind; det gäller om det ljusare färgspelet på nordens himmel, jemnfördt med söderns dunkelblå luft, det gäller om gräsens och löfvens här mera lifliga, ljusare grönska, hvilken, så sällsamt afbrytande mot vintrens oförändradt qvarstående vittnen, våra dunkla dystra barrskogar, egentligen är ett bevis på en vextlighetens svaghet, hvilken i söderns mognare natur och liksom fullblodiga alster ej finnes. Så liknar skönheten i norden nästan alltid ett spädt och ljuft barn, hvares rörande oskyldiga täckhet redan i vaggan tyckes bedja om förskoning för den hårda lott, hvaraf det en gång skall till förgängelse dömas; och den skarpa motsats mellan stränghet och mildhet, liflighet och dvala, hvilken röjes i det nordiska årets skiften, gör på detta sätt sin närvaro kännbar äfven midt i dess mest blomstrande vår.

Dessa och så många andra utmärkande egenheter, som ljuft eller smärtsamt ingripa i menskliga lifvet, tyckas äfven därför mer i norden draga människans deltagande och uppmärksamhet till naturen, och göra en närmare frändskap till henne och hennes hemligheter, ett både djupare och mer omfattande natursinne, till ett grunddrag hos utmärktare nordiska själar. Redan i nor-

dens äldsta gudelära och skaldekonst är det detta anlag, som i dunkla bilder och toner uttalar sig; det är ock detta, som, genom odlingen renadt, sedermera i nordisk vetenskap och konst blifvit mest utbildadt.

Om Natur och Historia äro källorna för att lära förstå ett folk, så är den förras inflytande märkligare på folket i gemen, den senares på de högre klasserna, som, satta i beröring med en större verld, af den erhålla en mångfaldigare bildning. Det är arbetaren, i sin svett sträfvande att afvinna naturen fyllnaden af lifvets första, enklaste behof, som också mest får erfara, att hon i norden, eluru belönande omtanken och fliten, likväl afslagt alla dragen af en klemmande mor, som ger mycket och fordrar litet. Blott ett hårdadt, arbetsamt, förståndigt slägte kunde bebo Skandinaviens dalar och berg; eljest vore det förloradt; och äfven vår historia återför tanken till den moraliska spänstighet och kraft, som sjelfva det nordiska lefnadssättet utvecklar och underhåller. Så blef allmogens frihet till person och egendom, då den i det öfriga Europa nästan öfverallt utplånades af feodalsystemet, i Skandinavien oförstörilig; ty den kraft, som i norden fordras till att kunna förvärfva, är mer än tillräcklig för att också kunna försvara. Å andra sidan kan man ej påstå, det svårigheten att förvärfva i samma mån lärt nordboen att spara. Ännu, i allmänhet taget, ger han gerna ut hvad han genom sin idoghet förvärfvat, såsom han i fornåldern förtärde, hvad han i härnad eröfrat, älskande ej mindre njutning än arbete, hellre färdig till ständigt nya mödor, än att spara sig dem genom omtanka, och, om han någon gång slår sig på egentlig vinning, merendels viljande vinna för snart och för mycket. Det kommer ej af brist på förstånd. Svensken visar, både genom arbetskraft och förmåga att umbära, den största skicklighet att fylla sina behof och vara sig sjelf allt i allom: det finnes ingen nöd, som han icke är öfverlägsen; han har stora tillgångar inom sig sjelf, då han uppfordras att använda dem; och hos intet folk torde en naturlig uppfinningsgåfva vara allmännare än bland Sveriges allmoge, som dessutom, genom en uråldrig frihet och

deraf följande deltagelse i fäderneslandets angelägenheter, ostridigt i bildning öfverträffar mängden i andra länder. Men sällan brukas dessa natursgåfvor, äfven der de finnas till en förundransvärd höjd, för annat än fyllandet af ögonblickets behof, eller ock förlösas de i försök, hvori man mera förmärker en lek af stora förmögenheter, än afsigten på någon varaktig båt-nad. Med en utomordentlig rikedom af enskilda krafter svara derföre framstegen i det hela ej deremot. I allmänhet skulle man kunna säga, att anlagen i norden oftast äro större, mer omfattande, än annorstädes, men att, ej mindre i den moraliska än fysiska verlden, den bildande värma saknas, hvilken drifver en rik, lycklig, inom sig fulländad natur till full mognad. Af så mycket större vigt är derföre hos oss de moraliska driffjedrarnas förmåga att kunna höja menniskan öfver både naturliga förmåner och brister. Om denna deras kraft må Sveriges häfder tala! — må de odödliga namn, som dem pryda, bära vittne! Deremot, så snart ej fosterlandets öden eller stora Konungars exempel lifvat en allmän anda, som ej sällan visat sig i de största företag, och äfven, sedan statens politiska betydhet minskats, så ofta, utöfver närmaste behofvet, påtryckt offentliga anstalter en stämpel af nationell storhet, visar ock historien, att de högre stånden hos oss lätt äro utsatta för faran att nedsjunka i yttre söndring och inre obetydlighet. Den arbetande mängden måste i norden värja sitt lif med sina händer. Den gör det med mod, skicklighet och stor kraft: och genom ansträngningens höjd blir hvilan dess nöje; hvarföre man ock hos den allt för ofta saknar den omsorg för hvad som förljufvar och förskönar lifvet, hvilken eljest plägar vara den vackraste frukten af genom arbetsamhet fyllda behof; ehuru en betydlig skilnad häruti märkes emellan slättbon och bergsbon. De högre, befriade från det omedelbara arbetet för de kroppsliga behofven, äga ej samma uppfordran till kraftyttring ur första handen. Den fiende de ha att bekämpa är ej en öppen fysisk, utan en dold, och derföre en farligare, moralisk. Den låter känna sig i den förlamande tyngd nordens stränga natur lägger på hvarje sinne, som

ej med allvarlig verksamhet upprätthåller sig sjelf. Lättjan förstör hos söderns eldiga naturer, genom utbrott af våldsamma oordningar: i norden långsammare, säkrare, eländigare, och är egentligen den nesliga strådöd, för hvilken våra förfäder både sina gudar bevara sig. Denna inre dvala är under vår hårda himmel en lätt undfångnen sjukdom, som döfvar alla högre förmögenheter, och under hvilken den inneburna oron i det nordiska lynnet blott yttrar sig i ett famlande efter sken, en förlust på allt begrepp om väsende, en deraf följande afund för yttre företräden, och en inbördes söndring, till hvilken dessutom det nordiska lynnet både genom sina fel och sina dygder är benäget. Derföre hörer ock allt hvad som väcker, förenar och sammantränger de i djupet hvilande moraliska krafterna — såsom en strängt rättvis, en kraftfull, sammanhållande borgerlig ordning — egentligen till nordens helsa. — Så tyckes hos människan samma motsägelse framträda emellan kraftyttring och hvila, liflighet och tröghet, som visar sig i den nordiska naturen: en motsägelse som dock mildras och öfvervinnes genom ett naturligen allvarligt och genomträngande förstånd, en djup, men liksom tankekraften, helst inom sig sluten, känsla, framför allt, genom ett sinne, som är mäktigt af stora uppoffringar, i afgörande ögonblick aldrig känner fruktan, och lätt höjer sig öfver det förgängliga. Denna tapperhet, i ordets bästa bemärkelse, har varit vårt folks ädlaste arfvedel, är den gedigna metall i själen, hvilken ur olyckornas slipning alltid framgått lika hvass och ren.

---

*Om Walter Scott. Ur: Litteratur-Bladet,
af E. G. Geijer.*

Betraktar man Walter Scotts ödmjuka, anspråkslösa, ihållande, men dunkla professionella verksamhet såsom jurist, tills i hans 34:de år, af en tillfällig anledning, det första försökta större poemet: the Lay of the last Minstrel, öfverraskade världen och honom sjelf — redan hvad man kallar en rangerad man